

‘Dorp zit nog steeds in mijn hart’

Boek van Peter van den Born:
‘Zevenhonderd jaar Terschuur’

Het was een tijd zonder televisie of mobiele telefoons. Een tijd dat iedereen dialect sprak en de lucht, het water en de grond nog schoon waren. Zo was de jeugd van Peter van den Born (86). Hij schreef er het dikke boek ‘Zevenhonderd jaar Terschuur’ over. Het is een rijk geïllustreerde reis door de tijd, met een ode aan boerderijen en de bewoners.

Freek Wolff

De schrijver komt uit een geslacht van veevoederfabrikanten, terwijl hij al lang een fascinatie heeft voor genealogie en lokale historie. De hoge fabriekssilo in Terschuur met de markante tekening van een paard sprong van verre – net als een kerktoeren – in het oog. Intussen woont Peter toch alweer zestig jaar aan de Putterweg in Garderen. De ouderdom slaat een beetje toe, verklaart Peter, maar hij vindt dat hij niet mag klagen. „Dat zeggen ze in Terschuur ook altijd. Ik ben van huisuit altijd een optimist.”

Van den Born komt uit een familie met schrijvers. „Als we op vakantie gingen, schreven mijn vrouw, onze drie zoons en ik allemaal wat er op een dag gebeurde was. We moesten ons beperken in de lengte, want als we eenmaal bezig waren, dan stopten we niet meer.” Daarom resulteerde zo’n 25 jaar spit- en speurwerk in vele archieven en zo’n drie jaar schrijven nu in een lijvig boek over Terschuur. Het bevat ook uitgebreide genealogische informatie, waar vaak persoonlijke verhalen aan vooraf gaan. De herinneringen in die verhalen beslaan de periode vanaf het einde van de Tweede Wereldoorlog tot aan het begin van de jaren zeventig. ‘Zevenhonderd jaar Terschuur’ is ook een multimediaal project. Want zijn jongste zoon Tycho bouwde een speciale website (zevenhonderdjaarterschuur.nl), met daarop de videobeelden van de schrijver die door

Terschuur loopt en in het dialect de verhalen vertelt die in het boek een rol spelen. „Wat ik zeg, is ondertiteld voor de mensen die het dialect niet goed kunnen verstaan.” Je vindt er veel foto’s en deelkaarten en de geraadpleegde bronnen, die men zelf aan de hand van een zoekfunctie kan doorzoeken en aan de passages in het boek kan koppelen.

PARKINSON Peter werd in Terschuur geboren aan de Hoevelakenseweg bij de veevoederfabriek. Later nam hij het stokje van zijn vader over, samen met zijn neef Willem. De woning waar hij opgroeide stond ernaast, maar is reeds sinds lange tijd afgebroken. „Mijn ouders hadden zes kinderen en waren redelijk streng gereformeerd, zodat mijn vader de baas was. Zelf heb ik mijn kinderen totaal anders opgevoed, want wij vormen echt een eenheid. Dat hebben we ook gemerkt toen mijn vrouw Hennie tien jaar geleden Parkinson kreeg. Tijdens haar laatste jaren hebben mijn zoons haar trouw opgezocht. Samen hebben we alles meegemaakt, ook haar overlijden. Dat was zeer ingrijpend, want ik hield heel veel van mijn vrouw.” Van den Born laat de eerste pagina’s van zijn boek zien, waarin hij zijn schrijfwerk uitgebreid opdraagt aan Hennie van den Born-Reitsma. „Ze was intelligent, sociaal en betrokken met iedereen. We houden van het gewone.” Peter ontmoette haar ooit op Veldwijk in Ermelo, waar de Nunspeetse apothekersassistente vrijwilligerswerk deed. De jaren na haar overlijden werkte

het schrijven van het boek voor hem als een soort therapie en afleiding van het verdriet. „Ik liep door het huis te ijsberen en toen ben ik gaan schrijven. In het begin schreef ik zo’n beetje dag en nacht en zeven dagen in de week.”

GARDEREN De schrijver woont vanaf zijn zesentwintigste levensjaar al in Garderen, waar hij samen met zijn vrouw snel kon inburgeren. Peter werd lid van de muziekvereniging en Hennie van de plattelandsvrouwenvereniging. Een tijd lang bezochten ze hier ook de gereformeerde kerk en later de Lucaskerk bij Veldwijk. „Dat was een fijne kerk, waar de kinderen ook gewoon aan het avondmaal konden. Geen gezeur en daar voelde ik me thuis. Maar die is opgeheven.” Toch heeft hij zijn hart verpand aan Terschuur, het dorp waar hij tot zijn zestigste heeft gewerkt. „Toen we het veevoederbedrijf verkocht hebben, is de band iets minder geworden.”

Het gehucht groeide uit tot dorp, weet Peter, want in zijn jeugd bestond Terschuur nog uit zo’n tien huizen. In alle jaren dat hij van Garderen naar zijn fabriek in Terschuur reed, vroeg hij zich af hoe er toch een gracht kwam bij Huize Terschuur, een zeer markante plek in het dorp. „Later werd dit een melkfabriek en nu is het prachtig gerestoureerd.”

”
Ik liep door het huis te ijsberen en toen ben ik gaan schrijven. In het begin schreef ik zo’n beetje dag en nacht en zeven dagen in de week

Bovendien kwam Peter veel informatie tegen over Terschuur bij zijn spitwerk in de Arnhemse archieven op het gebied van de genealogie. „Dan stopte ik dat in een map, want dat kon nog weleens van pas komen. Ik ben nieuwsgierig aangelegd en vind het heerlijk om in archieven te snuffelen.” Daarom resulteerde dit eerder al in een publicatie over Terschuur en Zwarteboek. ‘Tussen stuwwal en Heuvelrug’ schreef hij samen met oud-archivaris Gerjan Crebolder. Het boek dat nu op tafel ligt, is hier een aanvulling op en gaat dieper in op de details, vindt Van den Born.

MEULUNTEREN Hij wilde eerst weten waar de naam Terschuur vandaan kwam en na een speurtocht kwam Peter in Meulunteren uit. „Daar lag een akker met de naam Terscuren en dat vond ik heel vreemd. Want wat heeft Lunteren in vredesnaam te maken met Terschuur? Ik kan vlot oud-Nederlands lezen,

■ Schoolfoto van de tweede klas met Peter van den Born op de achterste rij (van rechts, met bril).

■ Peter van den Born met zijn boek over de geschiedenis van Terschuur.

want ik heb daar een cursus voor gevolgd. Dus ging ik bladeren in de oude archieven. Daar vond ik aan het eind van een tynsrol (met pachtbetalingen aan kloosters voor de grond) dat er in het jaar 1320 in Meulunteren tol werd geheven en die plek heette Terscuren. Daarna vond ik die tol niet meer, maar later kwam deze terug in Voorthuizen, waar Terschuur ook onder viel. Dus was hij verhuisd blijkbaar. Na wat zoekwerk kwam ik de namen Maes en Henricus Terscuren tegen. Zij hadden er een klein stukje grond (ter hoogte van boerderij De Tolboom), waar ze in 1350 een tol neerzetten, vooral met het oog op de hessenkarren die er langs reden. Het was een 'zwijgende' tol, maar passanten waren verplicht om de eigenaar op te zoeken en te betalen. Deed je dat niet dan wees een bord erop dat je vreselijke straffen riskeerde, zoals verbeurdverklaring van je spullen. En als je pech had, ging je in Arnhem de bajes in. Maar het bedrag was niet zo hoog hoor. Anderhalve cent ofzo." In het midden van de veertiende eeuw vond Peter in de Archieven van Zutphen de plaatsnaam Ter scuren al terug. Het dorp had toen dus al een naam gekregen! Daarvóór had het geen naam of het moest 'Grobbes Hofstat' zijn. Het dorp ziet de schrijver als een kern tussen een aantal boerderijen in, met illustere namen als Klein en Groot Westerveld, Grobbes Hofstat, Jodenbroek, Klein en Groot Corlaer. „Het hele terrein tussen de driesprong (bij het Ei) tot aan de beek van Klewater noemden ze vroeger Westerveld, want het lag ten westen van Voorthuizen. Zo'n zeven boerderijen kregen allemaal die naam mee. In 1320 had Arend van Corlaer het collatierecht van de kerk in Voorthuizen, wat wil zeggen dat je mede de pastoor mag benoemen. Dat had z'n voordelen, want hij had ook het recht om de biercijzen in te nemen. Een hele wijk in Nijkerk heet naar die Corlaer." Het boek rept ook over de ossenroute. Een kaartje toont het hele traject vanuit het noordelijkste punt van Denemarken ons land in, via Terschuur. De cowboys joegen hun ossen 's avonds een stuk land op om te eten en te drinken. Een heel oude foto toont

de kar waarop Peter meeding om voer naar boeren te brengen. De wegen waren vaak erg blubberig. Het is een thema waar Peters tijdgenoot Louis Fraanje veel vanaf weet. „Dat is ook al zo'n eigenwijze stuiters als ik. En hij kan enorm goed vertellen."

KOLK EN BEEK Onder het kopje 'Binnendeur' beschreef Peter wat hij als kind allemaal meemaakte. De anekdotes zijn gevangen onder de kopjes Kaarkeland, Koren maaïen, Oriënteringsritten, Leien en griffel, Slingeren, Pesten en vechten, Ordnung muss sein, Tante Jans, Barend en het huusje, Tollen op sokken, Wecken, Knikkeren, Catechismus en Bijbelboeken, Schaatsen, Paardentractie, Slachten, Stropen en Bijgeloof. Een onderwerp gaat vergezeld met een foto van een geslacht varken, op z'n kop hangend aan een ladder. „Dat rook zo lekker, want als ze hem open sneden, kwamen die warme darmen tevoorschijn. Die lucht vonden we heerlijk."

Peter beschreef de historische thema's rond het dagelijkse leven op een zeer toegankelijke manier. Het zwemmen in de meanderende en schone Esvelderbeek staat hem nog helder voor de geest. „We zwommen altijd in de kleine kolk. Soms gooiden we er bovengstrooms een dam in. Dat stuwde het water op, waardoor de kolk leeg raakte. Zo konden we de vissen er makkelijk uit halen. Thuis genoten we dan van snoek, witvis en paling, want die aten we op natuurlijk. Daarna staken we in een keer die dam door, waardoor je een gigantische watergolf door de beek kreeg, waar wij in spartelden. Geweldig om samen te doen. In de jaren zestig vond er in de Gelderse Vallei een ecologische ramp plaats, want toen heeft het waterschap die beken rigoureuus rechtgetrokken. De bochten, bosjes en de kolken verdwenen hierdoor, waardoor het land verdroogde en de vogels en vissen verdwenen. Het is eeuwig zonde dat dit gebeurd is."

Van den Born beschreef het allemaal omdat er veel meer verdwenen is. „De boerderij van Johan Vonk, de smederij van Mep van den Hof, de timmerwerkplaats van de gebr. Endendijk, de oude herberg 'De Roskam' (café Ruitenbeek) en het café 'Rusthoek' (tante Jans), ze zijn er niet meer. Maar ze zitten nog steeds in mijn hart. Die liefde voor het dorp wordt weerspiegeld in het boek. Tegenwoordig is de ziel eruit, vind ik." Uiteraard komt ook de geschiedenis van de eigen veevoederfabriek aan de orde.

TEAM Het kostte Van den Born dagenlang spitwerk in de archieven, maar voor hem was dit geen straf. Bovendien scheelde het dat heel veel op het internet in te zien is. Zo kwam hij lange lijsten tegen met voormalige inwoners. Peter schreef het boek alleen, maar kreeg ook veel steun van andere personen. Zo hielp zijn schoondochter Grieta Spannenberg met het tekstgedeelte en de ordening. „Ze zei dat ze stapelgek werd van het feit dat ik met de informatie alle kanten op schoot. Zo vonden we samen een goede volgorde, met een begin, middenstuk en een staart." Anderen die hielpen, zijn Thea van de Brink en Gert Cornet van het gemeentearchief met de zoektocht in de kadastrale archieven, zijn zwager Willem Loosman voor het grafische werk, zijn zoon Tycho voor de video en zijn zoons Reinout en Writsaert voor computersistentie. „Het was een heel goed team en ik ben er hartstikke trots op wat het geworden is." Ook de kleinkinderen van Peter zijn geboeid door het boek. Voor hen schreef hij reeds het 'Ik opa-boek'. Inwoners van Terschuur en Zwarteboek kunnen een exemplaar van het boek op 14 mei gratis ophalen, tijdens een speciale bijeenkomst in dorpshuis De Belleman in Zwarteboek. Als tegenprestatie vraagt de schrijver om een bijdrage van twintig euro te doneren aan de Stichting Zorg 'Onder de Vleugels' in Zwarteboek. De bijeenkomst begint om 19.30 uur en dan zal Peter van den Born een korte inleiding geven over de totstandkoming van zijn boek.

■ De benzinepomp van de familie Kortes.